

KERESZTÉNY MAGVETŐ.

XLII. évf.

Januarius—Februarius.

1-ső füzet.

Egy hindú reformator a keresztény dogmákról.

A világeseményekkel párhuzamosan haladnak a népek szellemi mozgalmai. Ázsia és Európa gyakoribb érintkezése az emberiség vallási fejlődésének új alakulásait készíti elő. A látóhatár kiszélesült és a hajdan kiválasztott nép szűkkörű Isteneszméje és a régi hitvallásos kereszténység megkötött hitvilága fölött az emberi szellemnek Ázsiában is tisztább szemléletei jelennek meg. A nagy vallási multra visszatekintő Indiának az európai kereszténység a régi hitvallásos formát ajánlja, de az ázsiai hittérítés nem bir sem népet vonzani, sem egyes művelt egyéneket, kiválóbb gondolkozókat az indiai-árjak közül meghódítani. Nem a polynesiái szigetek kezdetleges népével és a sötét Afrika fetiseket imádó néger törzseivel áll itt a régi hitvallásos kereszténység szemben, hanem a magasabb vallási gondolkodás logikai formáiban fegyelmezett néppel. És mig Európában a rendelkezésére bő mértékben álló külső, anyagi eszközökkel tartja még e hitvallásos kereszténység sok helyütt hatalmát, szellemileg az indiai vallásos gondolkozóknál sem nyer igazolást. Pedig itt még nem is amaz előhaladt szellemekre tekintünk, kik a szabadelvű kereszténység hatása alatt megalkották az indiai theismust, a Brahmo-Somajt, mely félszáz év óta mint „Új kijelentés“, apostolaival Indiának fénye és gyülekezeteivel társadalmi ereje; hanem azokra, a kik vallási reformra törekeshetnek ugyan, de még a brahmanismus körén belől állanak, azokra, a kik reformkérdésekkel a brahmanismusban is foglalkozhatnak, mert a szabad vizsgálódással és értelmi előhaladással mindig jó viszonyban volt a brahmanok vallása.¹ E reformatorok sem hagyják a kereszténységet figyelmen kívül, de annak régi dogmai tételeit igazolni nem tudják, sőt bizonyos fensőbbiséggel bírálják a régi hitvallásu keresztény egyházat. Közülök Swámi Abhe-

¹ L'Évolution Religieuse contemporaine par le comte Goblet D'Alviella. p. 280.

dánanda válik ki... Minket e vallási reform érdekel, mert ha nem is ért el addig, mint az unitarismushoz közeledő Brahma-Somaj, de oly árnyalatnak tűnik föl, mely fejlődhetik és a tisztább kereszténységből új színeket vehet föl. Azért itt közöljük, néhány pontjában, Swâmi Abhedânanda ez értekezését.¹

A hindú különbséget tesz az egyház vallása és a között a vallás közt, a melyet Krisztus tanított. Megkülönbözteti azt a vallást, melyet az egyház állapított meg és ma is prédikáltat; megkülönbözteti a hitvallást, szemben a tiszta szív vallásával, melyet Jézus tanított s melyet az ő tanítványai gyakoroltak. Annak a vallásnak, a melyet a Krisztus tanított, tehát az igaz, a tiszta kereszténységnek nincs dogmája, nincs hitvallása. Az a szívnek a vallása, kötelező szertartás nélkül, vallás ezere-monia, vallás papi család nélkül; nem egy könyvön, hanem a szív érzelmein alapul, az egyes lelkeknek a mennyei Atyával való közvetlen összeköttetésén. Az egyházi vallás ellenben könyvön alapul, dogmákban hiszen, hitvallást tanít, theologiai tan-tételekkel van telítve, szertartásokat gyakorol, ezere-móniákat végez és egy papihadnak engedelmeskedik.

Az ismert keresztény egyháztörténelem Kr. u. 325 évvel kezdődik, Nagy Konstantinos uralkodásának 20. évében, abban az esztendőben, mikor a niceai zsinatot tartották. A kik e fel-séges római császárnak élettörténetét olvasták, emlékezni fognak arra, hogy az egyházi dogmák ez úgy mondott kegyes támo-gatójának mily érdekes jelleme volt. Saját fiát és saját nejét, Faustát alaptalan gyanura halálra ítélte, sógorát Liciniust és annak ártatlan fiát magától eltaszította, mindenik ellenfelét dara-bokra vágatta. És mégis a görög egyház szentnek nyilvánította őt és mint Szent Konstantinost tiszteli . . . Nagy Konstantinos volt az, ki az egyház hitvallása fölött határozott; az egybegyült püspököknek megparancsolta, hogy a niceai zsinat határozatait, mint a Szentlélek sugallatait tekintsék. Ez időtől kezdve az egyház e hitvallást, melyet csaknem minden vasárnap ismétel-nek az orthodox templomokban, authentikusnak hirdette.

Az elrémitő tudósítások az íráshamisításokról, politikai küzdelmekről, theologiai családokról, szellemi botrányokról, szen-

¹ Warum verwirft ein Hindu das moderne Kirchentum, obgleich er Christus anerkennt? Von Swâmi Abhedânanda. 1—28 l.

vedélyességekről, melyek kiátkozást, egyházból kirekesztést, véres öldöklést, embertelen orgyilkosságokat idéztek elő a gyülekezetekben, tisztán mutatják, hogy minő eszközöket használtak az egyházi hitvallás fölépítésére. Az egyháztörténelem ismerői emlékezni fognak arra, hogy a veszekedésekben, melyek a niceai zsinat után következtek, leányokat bántottak és korbácsoltak meg, szent helyeket gyaláztak meg, templomokat égettek föl, papokat tapostak lábbal. Ilyen dolgokat miveltek az egyházi dogmatismus alapítói, kegyes püspökei.

A 431-ben Ephesusban tartott zsinaton a szerzetesek és püspökök azt kiáltották: „A ki Krisztusban két személyt vesz föl, nestorianus, vágjátok le!“ A viták folyamán egy püspök egy más püspököt halálra küldött, egy templomban 137 holttestet hagytak hátra; ily embertelenségekkel akarták igazhitőségüket meggyőzőleg bizonyítani. Ilyenek voltak e különös szenteknek gyűlései, melyek az egyház oszlopaít építették. Gondolhatjuk, hogy minő szellem vezérelte az egyházi hitvallást megállapító conciliumokat. Kezdetől mostanig a gondolat- és szólásszabadság, mely az igaz vallást jellemzi, el volt nyomva s fanatizmus, vakbuzgóság, kiátkozás, vallási üldözés, mindenféle kínzás és ördögi tett követtetett el a vallás nevében. Gyűlölet, kegyetlenség s véres harc uralkodott a szeretet, könyörület, jóakarát és béke helyett. Az egyházi hitvallás a világból eltűnt volna, hogyha kardot nem rántanak és ártatlan vért nem ontanak a keresztény vallás nevében. Ezeket a tényeket a világ vallástörténelmének lapjairól nem lehet kitörölni. S lehet-e csodálni, ha a hindúk békés, emberszerető, szelid szive, mely mindig kész áldást, jólétet kívánni s a szeretetet úgy az emberekre, mint más élő teremtményekre kiárasztani, az egyházi dogmatizmust elveti? Kell-e csodálkozni, hogy a hindúk, kik az istenséget minden lélekben elismerik, késlekednek elfogadni egy oly rendszert, mely a dogma terméketlen földjére van alapítva, melyért ártatlan emberek vérét ontották ki? A sorsnak különös gúnyja, hogy a hindúk megérték, hogy ama dogmáknak képviselői, feledve a múlt történelmét, Indiába jönnek, hogy az úgynevezett „pogányoknak“ tudtul adják, hogy az egyházi vallás civilizálta a világot, a földre békét hozott és a bűnösök lelkét megszabadította. De a hindúk szeretik az igazságot, az ő vezérlő csillaguk a gondolat- és szólásszabadság. A hindúk szeretik az

eljük tárt dolgokat észszerű vizsgálatnak alávetni. Bajos dolog egy hindút arra bírni, hogy *vakon* higgyen valamit. Mielőtt egy dogmát, mint igazságot elfogad, forrása után vizsgálódik, megfontol minden mellette és ellene szóló bizonyítékot és azután összehasonlitja ama magasabb eszményekkel, a melyeket ő saját hazájában ismer . . . Elolvassa előbb a bibliát, használja eszét és logikáját, aztán átvizsgálja a nyugati tudósoknak és vizsgálóknak minden iratát, melyekben a keresztény bibliát a történelmi vizsgálódás álláspontjáról részrehajlatlanul vizsgálták.

A hindú tudja, hogy az utóbbi százévben a nyugati tudósok közt nagy vita volt a felett, hogy a Názáreti Jézus az a történelmi személy-e, a milyenek a synoptikus evangéliumok rajzolják. Ezért kételkedik, hogy Jézusnak a történelmi személyisége éppen olyan lenne, a milyenek az evangéliumok leírják. Ismeri azokat a bizonyítékokat is, melyeket magasan álló vizsgálódók vizsgálatai szolgáltatnak és tudja, hogy a kanonikus evangéliumokban való leírás, a Názáreti Jézus életével és tanaival összekötött eseményekre vonatkozólag, nem egyezik azokkal a tényekkel, melyeket más források adnak.

A keresztény hittérítő Indiában azt prédikálja, hogy az új szövetség a keresztény kijelentés vagy Isten szava. A művelt hindú azonban tudja, hogy sem Jézus nem hagyott semmiféle iratot hátra, sem az ő tulajdonképpen tanítványai nem írták egyikét se amaz evangéliumoknak, melyeket az egyház Isten csalhatatlan és kinyilatkoztatott szavának vett fel. És éppen annyira ismeretes előtte az a tény is, hogy sem a bibliában, sem azonkívül egy egykorú okmány vagy tudósítás sincs a Jézus életére és tanításaira vonatkozólag és hogy a legkorábbi iratok, tartalmuk szerint, Pálnak valódi levelei. A 14 levél közül, melyek Páltól származottaknak vannak jelezve, csak négy tartatik autentikusnak; ezek a rómaiakhoz írt levél, a korinthusiakhoz írt két levél és a galatabeliekhez írt levél.

Azonfelül Pál Jézus Krisztust sohasem látta, csak egyszer látományban és Jézust csak egyszer s egyetlen mondatban beszélteti, az utolsó vacsora emlékünnepejére vonatkozólag: „E pohár az új szövetség az én vérem által, s valahányszor azt iszszátok, az én emlékezetemre tegyétek.“ Sok orthodox egyházi is megengedi, hogy Pál sok tant vezetett be, melyeket később az egyház dogmául fogadott el. De az orthodoxia képvi-

selőitől, kik a hindúknak az új szövetséget, mint Isten kinyilatkoztatott szavát állítják oda, a hindúk azt kérdezik: „Hogyha Isten az ő szavát kiakarta nyilatkoztatni, miért inspirálta annyi különböző embernek egy közvetítés történetét és azután miért vetettek el sokaktól csaknem mind ezek az iratok, kivéve négyet, mint hamisítottak és nem pontosak?”

Irenaeus, lyoni püspök idejéig, ki Kr. u. 200 körül élt, nem hallunk semmit a négy kanonikus evangéliumról. Az egyházi törvénynek ő a tulajdonképpeni megalapítója. Irenaeus említi először a négy evangéliumot. Nagyon érdekesek a négy evangélium felvételéről a bizonyítékai, de még sem meggyőzők. Irenaeus azt mondja: „Nem lehetséges, hogy négy evangéliumnál több vagy kevesebb legyen; mivel négy égtáj van, négy elem, négy évszak, négy főszelel, az egyháznak is négy oszlopa kell legyen és ez okból négy evangéliumunknak kell lenni.“ Mily okos bizonyítéka ez a híres püspöknek!

Ezenfelül annyi képtelenség, ellenmondás és tévedés van ez evangéliumokban, hogy egy vizsgálódó hindú se fogadja el csalhatatlannak és Isten kinyilatkoztatott szavának. Azt a módot, melylyel az egyház ez elméletet fentartja és e könyvnek csalhatatlanságát hirdeti, a hindú mint egyházi dogmát elveti.

Hogyha a hindú az apostoli hitvallást és a hitnek ama tizenkét cikkelyét olvassa, melyek a niceai hitvallásban foglaltatnak és a theologiai változtatásoknak főrészt teszik és az angol püspöki egyház 49 cikkelyéig kiterjednek, azokban a dogmák sorozatát találja, a mely dogmák sem az észhez nem szólnak, sem a tudomány vagy bölcelem nem támogatja. Azokat egyszerűen elfogadták, nem tekintve arra, ha egyeznek-e az észszel vagy nem egyeznek. A hindú szellem csak olyan hitcikkeket tart igazaknak, melyek az ész következtetésein alapulnak s melyeket a tudomány és bölcelem támogat. A hindú azt mondja, hogy mivel Isten nekünk észet, szellemet, értelmet adott s szabadakaratot, hogy azokat használjuk, *az ő akaratja ellen* cselekednénk, ha mi bármit, akármely embertől jövő tudósítás tekintélyén vakon elfogadnánk. Nekünk minden ilyen ajánlt dolgot először a logika olvasztóteknőjében, a helyes következtetések tüzeiben próbára kell tennünk és azért minden hitcikket, mielőtt elismernők, megvizsgálunk.

Az első hitcikk a megütközés köve a hindú szemében,

mivel e hitcikk háttérét a teremtés történelme alkotja. A világ teremtéséről szóló tudósítás, mely szerint egy a világon kívüli lény a világot a semmiből hat nap alatt teremtette, a hindú előtt képtelennek és gyermekesnek látszik, mivel a fejlődés hitében nevedett, mely szerint a világ fokozatos fejlődésnek az eredménye. A hindú szellem nem tudja hinni, hogy ez a világ ezelőtt hatezer évvel teremtett és hogy ez a föld már a nap előtt létrejött. A hindú nem hiszen a semmiből való teremtésben és az ilyen történet írójától, legyen az isteni vagy emberi természet, észszerűbb magyarázatot kíván. A hindúk régibb és újabb bölcseinek és bölcselemeinek jókora terjedelmű irataiban hiába keresünk semmiből s világon kívüli lény által való teremtés-elméletet és míg a keresztény egyházi tan ily teremtést hisz és hirdet, a hindú azt, mint képtelen dogmát elveti.

A második hitcikk a Jézus Krisztusban, mint Isten *egyetlen* fiában való hitre van alapítva. E hitcikk, kivéve az isteni születésszóra nézve a kizárólagosságot, a hindú szellemre nézve semmi újat nem tartalmaz. Az Isten vagy a Logos (Ige) incarnatioja indiai-árja elmélet és a hindúk azt hiszik, hogy már sok ily incarnatio történt és fog még történni. A Logos, vagy Ige, vagy Istenfia-elmélet az indiaiaktól jutott a görögökhöz és kifejezést nyer a legkorábbi bölcselek irataiban, mint Heraklitos, Platon és a Neoplatonikusokéban, valamint Philo és követője — a negyedik evangelium szerzője — irataiban, míg az egyház mint alaptant elfogadta.

Ámbár sok hindú hiszen abban a tanban, hogy az Isten emberi alakban incarnálódik, de határozottan ellentmondanak annak a módnak, a melylyel az egyház e tant az úgynevezett „pogányoknak“ prédikálja. Mindenekelőtt azt az ellenvetést teszik, hogyha Isten egy helyen bizonyos célra incarnálódhatik, miért nem incarnálódhatik mindenütt, a mikor és a hol ily incarnálódás szükséges. Az egyházi dogmák az Istennek az emberiség iránti szeretetét időre, helyre és nemzetiségre korlátozzák. De Istennek az emberiség iránti szeretetét mégis nem lehet oly szűk nézletmód által korlátozni. Isten szereti az egész emberiséget, szeretete sugarait, mint a nap világosságát, egyenlően küldi minden élő teremtményre. A hindú eszméje Isten incarnatioját illetőleg csodaszépen van kifejezve a Bhagavad Gita-ban, hol Krishna azt mondja: „Mindeneütt, hol a hitetlenség fölényt nyer és az igaz

vallás leveretik, kinyilatkoztatom magamat emberi alakban, hogy az igazságosságot helyreállítsam és a rosszat szétzúzzam.“ Ha egy hindú a Jézus Krisztus életét és tanításait a synoptikus evangéliumokból olvassa és a Krishna és Buddha életével és tanításaival összehasonlítja, elbámul, hogy mily sajátságos összhangban van e két irat a legapróbb részletekig, kezdve a szeplőtelen fogantatástól, a csillagnak megjelenésétől a feltámadásig és mennybemenetelig. Krishna Krisztus előtt mintegy 1400 évvel élt és Buddha Krisztus előtt 547-ben született . . .

Az egyházi tan drámailag rajzolja Ádámnak a paradicsomban való megkísértését és elestét, és ez elesésben a bűn eredetét keresi, azt, hogy hogy jött a bűn a világra. A hindú e tudósítást nem fogadja el. Azt egy kezdetleges nép meséjének tekinti, a fejletlen értelem magyarázatának, mely el tudja fogadni azt, hogy egy ember, ki Krisztus előtt mintegy négyezer évvel élt, az egész emberi nem atyja és hogy mert ő vétkezett, minden ő utódai született bűnösök. A hindúk rég tudják, hogy ez a tudósítás ellentmond észnek és tudománynak.

Újabb vizsgálódások megállapították a hindúk nézetének helyességét, valószínű bizonyítékot adtak arról, hogy Krisztus előtt hét, vagy nyolcezer évvel Nippurban egy nagy és magasfejltségű nép létezett. Hogyan fogadhatna el hát egy hindú a bűn eredetéről oly elméletet? Millió és millió ember élt és halt meg, mielőtt Ádám „teremtetett“. A hindú azt hiszi, hogy az emberek mind Isten gyermekei és hogy az istenséget örökölték, mint születésjogot. Azt mondják, hogy az önzés a bűn és annak okául nem valamely mythologiai ördögöt, sem valamely természetfeletti rossz hatalmat jelölnek, hanem az ember tudatlanságát isteni természetét illetőleg, annak a nemtudását, hogy Isten minden egyes emberben lakozik. A mig nem ismerjük valódi természetünket, azonositjuk magunkat a lélek és test gyöngeségeivel és önzők leszünk; de mihelyt megismerjük, hogy Isten lakik bennünk és valódi természetünket érteni kezdjük, önzéstelenek leszünk és minden bűntől szabadok. Az isteni természet valódi ismeretének tüze minden bűnt hamuvá éget és a léleknek erőt ad arra, hogy szabad legyen . . .

Az egyházi dogma tanítja a helyettesítő elégtételt. E tan réműlettel tölti el a gyöngéd, szeretetteljes hindú kebelt. A mennyci Atya részéről ezt nem a könyörület, vagy szeretet tényé-

nek tartja, hanem kegyetlenségnek és igazságtalanságnak, hogy fiára olyan áldozatot mérjen.

Az egyháznak azután a legközelebbi dogmája a test feltámadása. Sokan azt hiszik, hogy a Jézus Krisztus az első egyetlen, a ki a halálból feltámadott. A hindúk nem hiszik a testi feltámadást, éppen azokból az okokból, melyeket a tudomány emberei és Nyugat legjelesebb gondolkozói felmutatnak. A hindú azt hiszi, hogy a lélek halhatatlan és szétrombolhatatlan és a „halál“ alatt csak az anyagi testnek letételét érti. A hindúk egész vallása és böleselme a lélek halhatatlanságán alapszik és mégis sok hittérítő azt állítja, hogy a hindúk nem hiszik a halhatatlanságot. Ellenkezőleg, e tan annyira ismeretes és elterjedt, hogy nem szükség senkinek Indiába jönni, hogy ezt egyetlen személy feltámadásának hagyományos elbeszélése által megmutassa, mert a hindúk jobb bizonyítékokat ismernek ez elbeszélésnél. Hogyha a lelkek Istentől semmiből teremtetek volna, akkor a természettörvény szerint kezdetük is volna, következésképp végük is kellene hogy legyen, nem lehetnének halhatatlanok, meg kellene halniok . . . A hindú szentiratok az ember lelkét születéstől és haláltól szabadnak magyarázzák.

Egy másik dogmája az egyháznak az előre elrendelésről és a kegyelemről szóló tan. E dogma Istent részrehajlóvá és igazságtalanná teszi. A hindú ellenben hiszen a lelkek incarnatioja tudományos, észszerű tanában. Ez elmélet az élet és halál kérdéseit a legkielégítőbb módon oldja meg, a nélkül, hogy Istennek részrehajlást és igazságtalanságot tulajdonítana.

. . . Ámbár a hindúk az egyház dogmaival nem értenek egyet, de nem késlekednek Jézus Krisztusban, mint Isten fiában, mint az Isten incarnatiójában hinni. A hindúk fogalma az Isten incarnatiójáról sokkal észszerűbb és mélyebb jelentésű, mint a keresztény fogalom . . . A felett, hogy Jézus Krisztus történelmi személy volt-e, vagy nem, a hindúk nem vitatkoznak. Krisztus alatt az istentudatnak ama legmagasabb fokát értik, a hol minden dualismus eltűnik, minden elválasztás megszűnik, hol az Egyetemes Szellem isteni állománya rendkívüli erővel a mi emberi tudatunk korlátait, határait áttöri és ez által mi alkalmasok leszünk arra, hogy a mennyei Atyával való örök egységünket valósítsuk. A ki ez állapotot eléri, az Krisztus, legyen az akár Krishna, akár Buddha, akár a Názzereti Jézus. A név

különbözősége nem tesz különbséget a hindúnál, ezek mind egyenlően nagyok, mind isteniek, mind Isten incarnatiói a földön . . . A keresztény gondolhatja, hogy Istennek minden incarnatiói közt a Jézus volt a legnagyobb, a buddhista meg Buddhát tarthatja legnagyobbaknak; Krishna és Ráma követői meg az ő mesterüket; de hogyha ez isteni férfiak életét vizsgáljuk, úgy fogjuk találni, hogy egyik oly nagy volt, mint a másik. Az egyik az Istenségnek egy phasisát nyilatkoztathatta ki és a másik egy másik phasisát. Csak közönséges emberek, kik a Jézus Krisztus magas küldetéséről megfélekednek, vitathatják az ő történelmi személyiségét. A nagy tömeg harcolhat és vitatkozhatik ez vagy amaz incarnatio fontossága felett és mindenik mesternek követői megkísérthetik, a másik követőit megtéríteni, holott a böles mindnyájukat sajnálja és a babonától, vakbuzgóságtól, faji előítéletektől és vallási téves eszméktől igyekszik ezeket megszabadítani. A vallás, a melyet Jézus tanított, a szeretet, az önmegtágadás és önuralom vallása volt, egy vallás, mely istentudatra vezet. S mivel hogy ezek a hindúknak éppen legfőbb eszményei, a Jézust és az ő igaz vallását elfogadják annyiban, a mennyiben az ő eszményeikkel egy; de hogyha azt tapasztalják, hogy az egyháziság semmi lemondást, önmegtágadást nem hirdet, hogy képviselői a szeretetet nem mindenek iránt gyakorolják, sem önuralmat nem mutatnak, ha azt látják, hogy a keresztény kormányok bűnös kereskedelmi czikkeknak kedveznek, s elnézik, hogy egy mértékletes néphez, nyereségvágyból, kábitó italokat bevigyenek, elvetik azt a vallást, mely ily dolgokat megenged. A keresztény kormányok hisznek a Jézus Krisztusban, mint Isten fiában és jól tudják, hogy ő ily dolgokat nem tanított.

Az igaz vallás kötelessége: az emberi szellemet növelni, a lelki szemeket megnyitni, az emberiséget a mennyei Atyával való egység megvalósítására vezetni, s a dogmák és hitvallások feletti minden harcot leszorítani. A meddig nem vagyunk *szellemiek*, harcolni és vitatkozni fogunk; de ha megismerjük, hogy bennünk Isten lakozik, hogy mi fajra, hitvallásra, névre való tekintet nélkül, Isten gyermekei vagyunk; hogyha mi dogmák, hitvallások, elméletek és felekezetieskedés fölé emelkedünk, akkor, csakis akkor leszünk igaz követői a Jézus Krisztusnak, akkor, csakis akkor leszünk alkalmasok és jogosultak, hogy

Jézussal azt mondjuk: „Én és az én Atyám egyek vagyunk.“ A hindúk nem vitatkoznak a személyiség felett, de elfogadják a Krisztuselvet . . . Hiszik, hogy az Isten szava minden lélekben beszéli ezt az igazságot, de a mi tudatlanságunk és önzésünk miatt mi nem akarjuk azt hallani.

Krishna azt mondotta: „Hagyjátok a vallás külsőségeit és formalitásait, jőjjetek én hozzám, keressetek menedéket én nálam, én megszabadítlak bűntől, gondtól és szenvedéstől.“

Jézus azt mondta: „Jőjjetek én hozzám mindnyájan, a kik megfáradtatok és megterheltettetek, én megnyugosztalak titeket.“

Hallgassunk e hangokra, mivel azok egy és ugyanaz és kövessük; az igaz kereszténység szellemét, melyet a Názáreti Jézus életében felmutatott, valósítsuk; éljünk úgy, mint ő élt . . .“

PÉTERFI DÉNES.

Tanulmányok Luther irataiból.

I.

Luthert tanulmányozni, lelkének a kiapadhatlanságig gazdag tárházát megismerni, szellemének mélységéből meríteni, küzdelmeit és személyes életfejlődését nyomon kísérni: egy protestans theologusra nézve egyike a legszebb és legkivánatosabb feladatoknak. Ő nem a nagyhangu tudós, ki gondolatainak szegénységét a szavak áradatával akarja takargatni. Nem a rideg dogmatikus, ki élettelen és megfoghatatlan elméleteket kíván a lélekbe írni. Nem a vallás zsarnoka, ki ráül a lelkiismeretre. Nem az elfogult theologus, kinek egyoldalúsága szánalmat ébreszt. Luther a lelkiismeretes vezér, ki készséggel nyújt világosságot a vallás mezején járatlanok számára. A lelkes apostol, a kinek élete nem drága, csak hogy elvégezhesse a szolgálatot, melyet Urától vett. A fáradhatatlan hős bajnok, a ki egymaga szétromból egy megkövesült világot, hogy a romok helyén egy új ország alapjait rakja le. Költő, ki a lelkiélet jelenségeit a legszebb drámai formában írja le. Próféta, mert nem magának és korának, hanem a jövő századoknak élt. Az őszinte theologus, ki minden iratában lelkének egy-egy darabját tárja az olvasó elébe. Az élet tanító mestere, ki nem az elvont elméleteket írja, hanem a való élet útjait járja. Egy nagy egyéniség, ki új korszakot teremtett a kereszténység történetében. Iratai a hit és lelkiismeret szabadságának mindmegannyi hatalmas apologiája.

Mindezekben készséggel ismerjük el és valljuk Luther nagyságát és világtörténelmi jelentőségét. Mi őtet nem úgy tekintjük, mint egy felekezeti emberét, hanem úgy, mint a protestantizmus atyját. De bármilyen tisztelettel viseltessünk a történelem e nagy alakja iránt, azért iratait elsősorban úgy tekintjük, mint történeti emlékeket, a melyek elvezetnek minket egy nagy korszak eredeti tiszta forrásához, a melyek teljes